

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

A SZEGEDI SZENT EMBER, BÁLINT SÁNDOR

Kevés embernek adatik meg korunkban, hogy már életében legendává legyen. **Bálint Sándor**, a hazai népi vallásosság, az alföldi népelet és Szeged város múltjának kutatója, ahogy már életében tisztelői nevezték, a *legszögédibb szögedi* ilyen volt.

◆ ASSZONYOK SEGÍTŐJE ÉS A NÉPRAJZ KUTATÓJA

Bálint Sándor Szeged szülőtte volt, és egész élete a Tisza fővárosához kötötte. 1904-ben látta meg a napvilágot egy szeged-alsóvárosi paprikatermesztő gazdaember fiaként. Alig volt egyesztendő, amikor édesapja tífuszban meghalt, így anyja, a talpraesett, a gazdálkodáshoz jól értő Kónya Anna nevelte mélyen vallásos, katolikus szellemben. Kisfiúként kiváló tanuló volt, készséges, segítőkész gyerek, akiről feljegyezték, hogy a háború alatt segített az írás-olvasásban járatlan helyi asszonyoknak, hogy levelezni tudjanak a világháború frontjain szolgáló férjeikkel, fiaikkal. A gimnáziumot a szegedi piaristáknál végezte, és egy rövid pesti kiruccanást, két szemesztert leszámítva az egyetemet is szülővárosában végezte magyar -történelem szakon, közben pedig aktívan részt vett a katolikus ifjúsági szervezetek munkájában. A diploma megszerzését követően, 1930-ban gyakornokként került a Klebelsberg Kunó miniszter által az egyetemen akkoriban alapított Néprajzi Intézetbe, ahol a neves folklorista, a néprajz első hazai kinevezett egyetemi tanára, a régi magyar hitvilág avatott ismerője, Solymossy Sándor lett a mentora. A következő esztendőktől óraadóként tanított a szegedi katolikus tanítóképző intézetben, 1934-ben pedig magántanárrá habilitált az egyetemen. Erre az időre már végérvényesen a néprajzi kutatómunka, azon belül is a vallásnéprajz mellett kötelezte el magát, hiszen meggyőződése volt, hogy „a magyar vallásos népelet nyilvánvalóan szerves része a magyar népkultúrának, illetve az egyetemes magyar műveltségnek. Vizsgálatát a kutatás hosszú időn keresztül elhanyagolta, sorsa még most is elég mostoha”. Témái között ott szerepelt a néphit, a népi vallásosság, a búcsúk, ünnepek, a szentek tisztelésének hagyományai.

Kép: Móra Múzeum, Szeged

Rendszerellenes izgatás hamis vádjával koncepció eljárás indult ellene.

A szívéhez közel álló másik terület pedig a helytörténet, Szeged múltjának, népeletének és kultúrhistoriájának vizsgálata volt. Munkájához komoly ösztönzést és támogatást kapott Solymossy mellett a neves piarista pap-tanártól, a szegedi egyetem egész nemzedékét, köztük Radnóti Miklóst is nevelő professzorától, jeles katolikus költőtől és irodalomtörténészről, Sík Sándortól is, akivel élete végéig szoros kapcsolatban maradt. Ekkor, a 30-as években és a 40-es évek elején jelentek meg első komolyabb munkái is, így a *Népünk ünnepei* és a *Sacra Hungaria*, a vallásos népeletet és hitvilágot elemző tanulmányainak, előadásainak gyűjteménye.

BELSŐ SZÁMÚZETÉSBEN

Mint mélyen hívő, ám a közélet iránt is érdeklődő katolikus 1945-ben politikai szerepet is kapott. A Kereszténydemokrata Néppárt, később Demokrata Néppárt színeiben parlamenti képviselővé vált, és listás mandátumot szerzett 1947-ben, a hírhedt „kékcédulás”, a kommunisták által manipulált választásokon is. A fordulat évében, 1948-ban azonban, érzékelve a diktatúra irányába mutató jeleket,

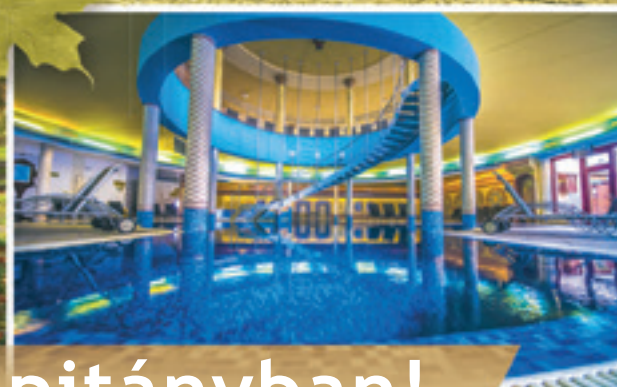

lemondott képviselőségéről és visszatért Szegedre, ahol Solymossy utódaként egyetemi tanári kinevezést nyert. Hívó katolikus mivolta, mély vallásossága, egyszerre népi és polgári elkötelezettsége miatt azonban Bálint Sándor a következő három évtizedben nem volt a Rákosi-, majd Kádár-féle tudomány- és kultúrpolitika kedvence. Bár egyetemi tanári címét megtarthatta, ám 1950-től 1956-ig el volt tiltva a tanítástól, csak a kutatásnak élt, és ez az oka annak, hogy komoly tanítványi kör sem alakulhatott ki körülötte. De publikációs lehetőségei is beszűkültek. Az 50-es évek végétől megjelenhetett ugyan a *Szegedi szótár*, a *Szeged városa* vagy a *Szegedi paprika* című munkája, rövid vallásnéprajzi írásai azonban sokáig csak Sík Sándor és a jeles bencés liturgiátörténész, Radó Polikárp jóvoltából, katolikus folyóiratban, az *Új Ember*ben láthattak napvilágot. 1957-ben visszatérhetett a katedrára, 1965-ben azonban rendszerellenes izgatás hamis vádjával koncepció eljárás indult ellene. A bírósági ügy felfüggesztett börtönbüntetéssel, 1966-ban kényszernyugdíjazásával zárult, még régi barátja, a tudományos életben ekkor igen befolyásos Ortutay Gyula közbenjárása sem segített. Közben azonban Bálint Sándor töretlen lendülettel dolgozott, terepmunkát végzett különösen Tápén és Szeged környékén, a hagyományokat és szokásokat még híven őrző idős emberek között. Ebben, valamint abban, hogy szakmai folyóiratban is közölhette az eredményeit, a szegedi Móra Ferenc Múzeum igazgatója, a jónevű régész, Trogmayer Ottó volt a segítségére. Idővel azután, a 70-es évekre a hatósági szigor némileg enyhült. Bár hivatalos akadémiai elismeréseket továbbra sem kapott, de egymás után jelenthettek meg fontos könyvei, az ünnepi hagyományokat feldolgozó *Karácsony*, *Húsvét*, *Pünkösd*, az *Ünnepi kalendárium* vagy művelődéstörténeti monográfiája, a *Szeged reneszánsz kori műveltsége*, munkatársa lett a Magyar Néprajzi Lexikonnak. Ekkor már Szeged szinte mindenki által ismert és tisztelt alakja volt, amolyan „régibútor” a Tisza-parti városban. Ezért is okozott nagy megrendülést szűkebb pátriájában, amikor 1980-ban Budapesten, a járdáról lelépve egy autó halálra gázolta.

BÁLINT SÁNDOR SZELLEMI ÖRÖKÖSEI

Szegeden, az alsóvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra, szinte abban a pillanatban, amikor tudományos munkálkodásának is köszönhetően szakterülete, a vallásnéprajz eljutott a hivatalos akadémiai elismerés küszöbére. A változó politikai és szellemi légkört mutatta, hogy 1980-ban Lékai László bíboros, esztergomi érsek pártfogásával, a politika jóváhagyásával, az ugyancsak vallásnéprajzos Erdélyi Zsuzsanna szorgalmazására létrejöhett az esztergomi Keresztény Múzeum népi vallásosság gyűjteménye, a következő esztendőben megjelenhetett korábbi tanulmányainak gyűjteményes kötete, gyűjtése és kéziratái alapján pedig, társszerzőként Barna Gábor, egykori tanszékén kései utóda 1994-ben adta ki *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza* címet viselő nagy munkáját. A 80-as évek derekától, majd a rendszerváltás után a vallásnéprajz művelőinek egy olyan nemzedéke léphetett porondra, amelynek tagjai, ha nem is tanítványai, de szellemi örökösei voltak Bálint Sándornak. Személye és életműve késői elismerését azóta több dolog is mutatja. Harangot neveztek el róla a szegedi ferences templomban, mellszobrot kapott más szellemi kiválóságok között a Dómot körülvevő árkádsoron. A szegedi egyetem és a helyi teológiai főiskola közös vallástudományi kutatóintézetet alapított, amely az ő nevét viseli, csak úgy, mint az az emlékérem, amelyet évente az egyetem legkiválóbb néprajz szakos hallgatói nyerhetnek el. Bálint Sándor azonban nem pusztán jelentős tudós, hanem szent életű katolikus, a lélek embere is volt. Életszentsége elismerésének lehetősége így halála után röviddel már felmerült. Ügyének kivizsgálását a Szeged-Csanádi Egyházmegye 2004 és 2006 között elvégezte, és úgy döntött, hogy kezdeményezi boldoggá avatásának hivatalos kánoni eljárását. Ennek az eljárásnak az első szakasza további előkészítő munkálatokat követően 2020 elején lezárult, és a folyamat a Katolikus Egyházban hatályos szabályainak megfelelően 2020 tavaszán, éppen a járvány okozta korlátozások idején befogadást nyert további vizsgálatra Rómában, az ügyben illetékes Szenttéavatási Ügyek Kongregációja részéről. ♦

Őszi szünet a Kapitányban!

Történelmi kalandok, wellness pihenés az egész családnak, lovagi tornák és lakomák, gyerekprogramok, múzeumok - kiállítások a Sümegi Vár lábánál a Hotel Kapitányban!

www.hotelkapitany.hu

SZÖVEG –
UGHY SZABINA

SOROZAT –
RIPORT

”

Ha boldog akarsz lenni, engedj el valamit!

Egyre többünket hív el a városból a vadon vagy épp egy tanya idillje. Anna és Csaba is így volt ezzel, noha mindketten nagyon mással foglalkoztak korábban. Arról, hogy mi van az ökoromantikán túl, ők aztán hitelesen tudnak beszélni.

◆ – Mivel foglalkoztatok korábban?

Bankó Csaba: Olajmérnöként dolgoztam, száraz-földi és tengeri olaj-, illetve földgázkutakat helyeztünk üzembe Portugáliától Türkmenisztánig, Szaúd-Arábiától Lengyelorszáig, ahol éppen szükség volt rám. Világéletemben ezt csináltam.

Pálfi Anna: A falura költözésünk előtt könyvszerkesztőként dolgoztam, a Csillagszálló folyóirat főszerkesztője lettem, illetve kiállításszervezéssel foglalkoztam.

– Hogyan találtatok rá Bakonyoszlopra?

Csaba: Véletlenül. Korábban Érden, egy kertes házban éltünk békés polgári életet. Volt egy kis megtakarított pénzünk, jó helyet akartunk találni neki. A Kisalföldön néztünk meg egy eladó parasztházat. Hétfégi háznak gondoltuk, eszünk ágában nem volt falura költözni. A házikó szép volt, élhető, takaros, de nem szólt meg bennünk a csengettyű. Anna javaslatára a Bakonyon keresztül autókáztunk haza, hogy elúzzuk a rossz kedvünket. Az egyik kis faluban megláttunk egy romos házat...

Anna: Ez a ház nem volt szép, nem volt élhető, nem volt takaros. Se víz, se villany, leomlott istálló, gáztenger, évek óta tartó gázdtalanság. De megszólalt a csengettyű. Pillanatnyi bizonytalanság sem volt bennünk, ezt ma már nehezen értem. Megvettük a romos házat, és kezdetét

vette egy immár tíz éve tartó felújítás – sosem lesz vége. Azt gondoltuk, a szabadidőnk helyszíne lesz. Aztán egyre kevesebbet mentünk haza...

– Csaba, milyen érzés magad mögött hagyni a kozmopolita életmódot?

Csaba: Megnyugvás. Belefáradtam a folytonos változásba, az örökös bizonytalanságba. Átutazó voltam mindenütt, a saját életemben is. Most talán hazatalálok.

– Miért döntöttetek úgy, hogy a földdel fogtok foglalkozni?

Csaba: Nekem gyerekkorom óta fontos volt, hogy fákkal bíbelődjek. Megtanultam a metszést, oltást, szemzést. Egy külön füzetem van arról, hány fát ültettem már életemben – ezt lapozgatva azt érzem, igazán nem éltem hiába.

Anna: Én vegyes értékrendű családba születtem, ahol anyai ágon a polgári-iparos hagyományok, apai ágon a paraszti világ dominált. Jól működtem az előbbiben is, de az utóbbi vonzott igazán: valamiért azt éreztem igaznak. Azt gondoltam, letolom ezt a pár évtizedet városi közegben, ott nevelem fel a gyerekeket, ott építek szellemi pályát, de megöregedni, öregnek lenni falun szeretnék majd. Ez jött picit előre időben.

”**Örülök, hogy tehéntrágyás a csizmám,**
mert ez azt jelenti, hogy van tehenünk és van csizmánk.

– Mekkora területet műveltek most? Milyen állataitok vannak?

Csaba: 5000 négyzetméternyi terület tartozik a házhoz, ahol lakunk, ebből választottunk le egy részt a zebuknak. A vendégházak kertjeit, gyümölcsfáit erdőkertként műveljük. A szarvasmarhákon kívül vannak még tyúkok, gyöngytyúkok, pézsmakacsák, futókacsák, nyulak, talált és hozzánk átpártolt macskák, és két komondor őrzi a portát. Az istállóban már megépült az ötödik füstifecske-fészek is, mind lakott. A kihelyezett költőhelyeket birtokba vették a rozsdafarkúak.

– Honnan jött az Ökotár ötlete?

Anna: A föld a romos ház része volt – sosem láttam még ekkora „keretet”. Márpedig, ha van föld, azt művelni kell. Számunkra egyértelmű volt, hogy vegyszerek nélkül gondozzuk. Ez 2011-ben nem volt még olyan kézenfekvő, mint manapság. A faluban a mai napig bolondnak

néznek minket miatta, mert rengeteg pluszmunka. Aztán a bőséges termést látva egy barátom hívta fel a figyelmet rá, hogy az a vegyszermentes zöldbab, amit éppen 120 literes zsákokba szedtünk, mert olyan rengeteg volt, a városi emberek számára hatalmas érték. Ekkor kezdett el motoszkálni bennünk egy vásárlóközösség gondolata. 2012-ben megkérdeztük a barátainkat, hogy érdekelné-e őket a dolog. Az akkori vásárlólistára nyolcan iratkoztak fel, ma több mint nyolcvan család rendel tőlünk, változó intenzitással. Akkor azt hittük, mi találtuk fel a szatyor rendszert, de már mások is próbálkoztak ilyesmivel akkoriban. Hát ez lett az Ökotár baráti zöldközösség. Rengeteget formálódott a rendszer, pár éve közeli falvakban lett két gazdatársunk is. Most már annyi volna a munka, hogy sajnós egyik feladatunkat sem tudjuk elég jól csinálni, maximalisták is vagyunk. Újabb változásokat kell majd kieszelnünk. Nehéz ez, mert a vásárlóink zöme a barátunk lett az évek során.

Boldogságosztó helyeket akartam létrehozni,

” vidám emberek között időzni.

– Csaba, isteni sajtokat is készítesz. Hogy lesz sajtkészítő egy olajmérnökből?

Csaba: Ahogy szaporodtak a vidéki feladataink, úgy lett egyre nyilvánvalóbb, hogy a korábbi városi életet, és vele az olajmérnöki munkát, el kell engedni. 2013-ban költöztünk be a felújítás közepén álló házba; még víz sem volt benne. A földművelés, majd az állatok rengeteg munkát adtak, de a termékeink értékesítése erősen évszakhoz kötődött. Ezt a szezonális problémát akartuk csökkenteni valami olyannal, ami télen, kora tavasszal is ad némi megélhetést.

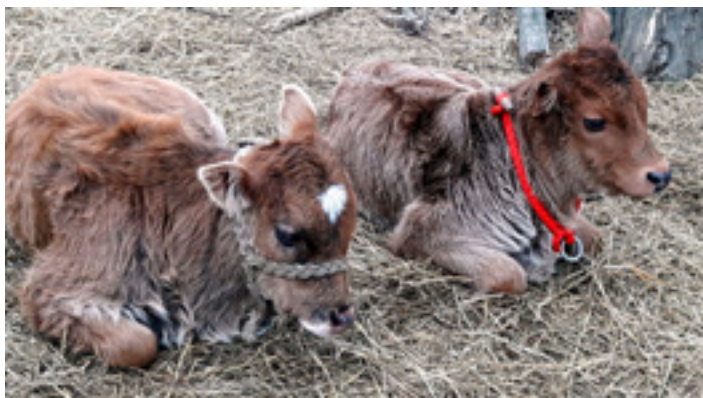
Anna: Aztán egyszer csak azzal állt elő Csaba, hogy sajtokkal szeretne foglalkozni. Kerítettem számára egy sajtmestert, aki az alapfogásokra, a szemléletre megtanította őt – máig meg van a szakmai, baráti kapcsolat vele, mindig hálásak leszünk neki. A többi pedig szakkönyvekből és sok gyakorlásból alakult, és alakul ma is. Szerintem nagyon jó érzéke van a tejjel való foglalatosságához.

– Anna, a Csillagszálló főszerkesztőjeként hajléktalannal is dolgozol, és emellett létrehozotok két csodás vendégházat. Jól sejtem, hogy az otthoneremtés szándéka igen erős benned?

Anna: A turizmussal való foglalkozás az én mániám volt. A falura költözésben igyekeztünk nagyon óvatosak lenni: a menekülőutat sokáig meghagytuk magunknak. Az első bakonyi telünkől vissza is oldalogtunk Érdre... Aztán az idő előrehaladtával úgy láttuk, képesek

vagyunk megmaradni, itt akarunk élni. Akkor kezdtünk el a korábbi életünk felszámolásán gondolkodni. A városi házam eladásából lett meg 2015-ben a Hétpecsétes Vendégház, majd Csabáéból – újabb felújítások után – 2019-ben a Malackocka Vendégház. Mindkettő a szomszédos Bakonyánán, amely gyönyörű, és kedvelt célpontja a turistáknak. Csak lassan jöttünk rá, hogy a vegyszermentes gazdálkodás, az Ökotár, a tejtermékek, a vendégházak nemcsak egymást támogató rendszerek, nem csupán az életünk több lába, hanem egyetlen gyönyörű történet, amit úgy is hívhatunk: ökoturizmus. Nálunk a vendég igazi parasztházban száll meg, búboskemencéből és cserépkályhából kapja a meleget, falusi organikus ételeket eszik, nemritkán átlátogat hozzánk, hogy hallgassa a történeteinket, megnézzze, hogyan élünk.

De hogy a kérdésre visszatérjek: igen, van összefüggés a korábbi munkám, munkáim és a vendégházak működtetése között. Talán nem az otthoneremtés, vagy csak nem gondolkodtam még ezen így. Egész korábbi életemben mindig vesztett, vagy fogalmazunk megengedőbben, kevés reménnyel kecsegtető ügyekkel foglalkoztam: szociális terület, kultúra, irodalom, és a korábbiak ötvözeteként a Csillagszálló kulturális utcalap. Gyönyörű harcok családokért a szegénység ellenében, közép-európai kulturális együttműködésekért a modernitás ellenében, 600 példányban kiadott, tényleg nagyon fontos könyvekről vagy a szent szépirodalomért az érdektelenség ellenében, minden egyes napon valahogy megtartandó hajléktalan emberekért a farkastörvények és a politika ellenében. Megteltem bánattal. Boldogságosztó helyeket akartam létrehozni, vidám emberek között időzni. Számomra megunhatatlan új élmény, hogy kell a világnak, amit csinálunk, és erről közvetlen visszacsatolásunk van. Csaba mondja sokszor,

hogy milliódolláros olajkutakat hozott működésbe elismerő gesztusok nélkül, most pedig egy párezer forintos sajtjával embereket tesz boldoggá. Furcsa a világ!

– Mit ad ez az életmód? És mit vesz el, milyen áldozatokat követel?

Csaba: Nekem azt az életet adja, amit elképzeltem magamnak gyerekként, fiatalként. Ami ezelőtt volt, csak megalkuvás volt. Ez sem tökéletes, még nincs meg a megnyugtató rutin, a természetessége a munkának, sokszor kell ugyanazt jobban is megcsinálni, mint elsőre. Elveszi a lehetőségét a külföldi nyaralásoknak, de semmi olyat nem vesz el, amit fájlnék.

Azt nem tudom, hogy áldozat-e, de többet fázunk a hidegben, és többet szenvedünk a hőségtől, mint a kényelmes városi életben. De ebben nincs semmi meglepő. Az életünk nem csak a komfortzónánk keretein belül ment közelebb a természethez. Az állattartással együtt járó dolgokat meg vállaltuk, nem tekintem áldozatnak. Örülök, hogy tehéntrágyás a csizmám, mert ez azt jelenti, hogy van tehenünk és van csizmánk.

– Mit tanított nektek ez az életmód?

Anna: „Ha boldog akarsz lenni, engedj el valamit!” Közhelyes szöveg, de elgondolkodtató. Az én elmúlt 10 évem legfelemelőbb tanulsága, hogy minél puritánabb az élet, annál több benne az öröm. Az elemi boldogságot kaptam ajándékkul a falusi életünktől: a fény, a meleg, az étel, a pihenés, a növény- és állatszületés és nem utolsósorban az alázat élményét.

Csaba: Nekem az elfogadás képességét tanítja, és még tart az oktatás. Nem lehet kimagyarázni a kudarcokat. Csodákat láthatunk mindennap. Nemrég olvastam egy írásban: a Teremtő munkatársának érezhetem magam.

– Számomra ti hiteles példái vagytok annak, hogy léteznek nagy életmódváltás, van új élet falun. Milyen tanácsokat adnátok azoknak, akik a vidékre költözést fontolgatják?

Anna: Hogy legyenek álmaik, de ne csak álmaik legyenek. Hogy sokat beszélgessenek a terveikről, a várakozásairól előzetesen. Hogy legyenek őszinték egymáshoz, és főleg önmagukhoz. Hogy előre határozzák meg, hol húzódnak a határaik (mi megtettük, de rég túl vagyunk rajtuk). Hogy teljesen pénz nélkül és autó nélkül ne költözzenek falura. Hogy az elején tartsanak meg olyan menekülőutat, amely visszavezethet az előző életükbe. Hogy ne féljenek a fizikai munkától, a fáradtságtól. Hogy készüljenek fel: itt folyamatosan változik és kiszámíthatatlan minden; őrizték magukban a korrekció képességét. És hogy ne ültessenek muskátlit a taligába.

– Kun Árpád író mondja, hogy fizikai munka közben sokkal inkább tud szellemi munkát végezni, sokkal jobban, mintha csak szellemi dolgokkal foglalkozna. Ti hogy vagytok ezzel?

Csaba: Az értelmiségi paraszt folyamatosan gondolkodik, ennek jó terepe a fizikai munka, földközélen.

Anna: A folyamatos szellemi fáradtságomat én mindig fizikai munkával tudtam kipihenni, és viszont. Ez a stratégiám kissé balul sült el a mostani életemben, mert rengeteg a szellemi-érzelmi teher rajtam, de olyan sok a fizikai munka is, hogy már nem tudják kioltani a másik okozta fáradtságot. A teljesítőképeségünk határán mozgunk.

– Mikor pihentek?

Amikor interjút adunk. ♦

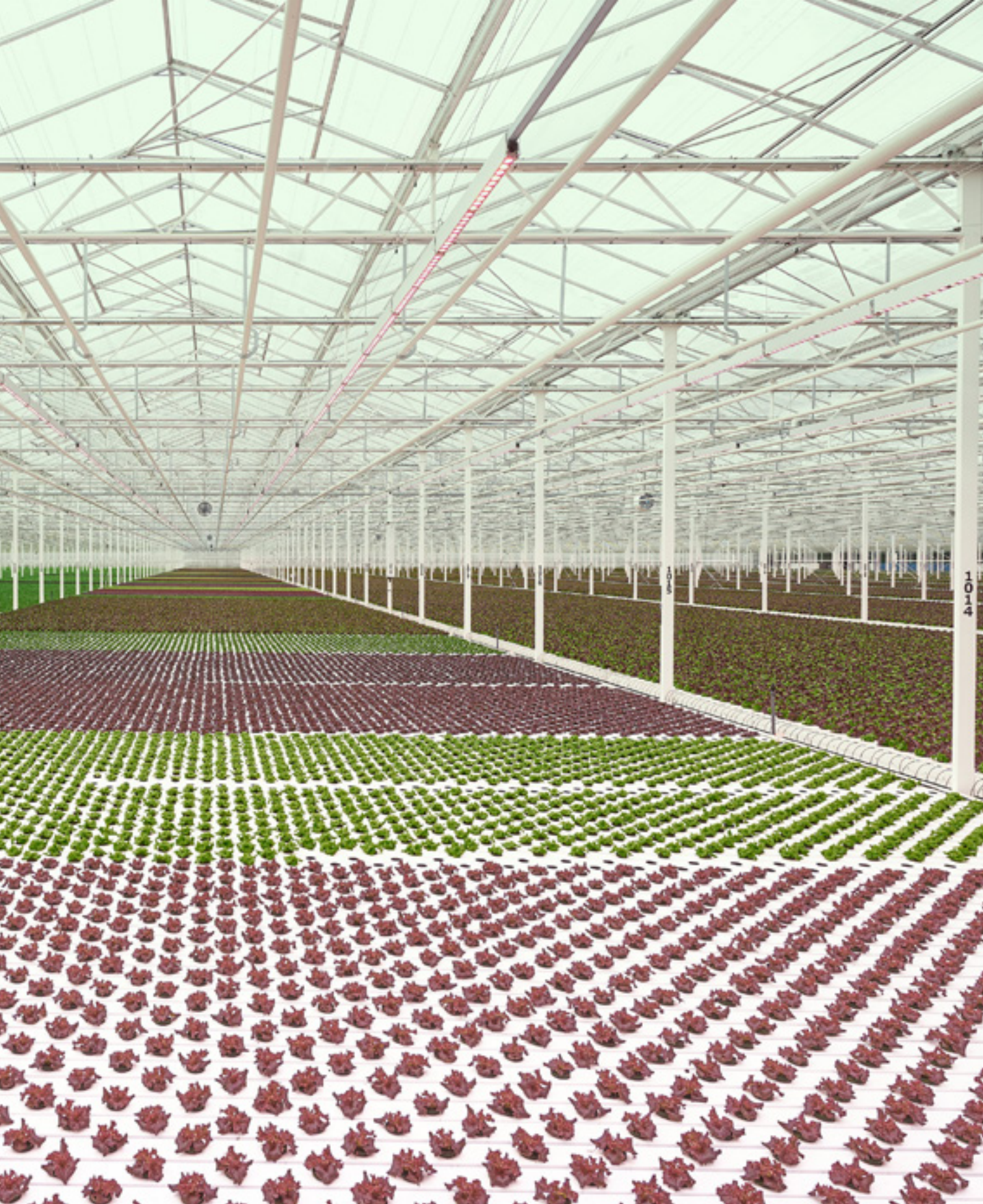

SZÖVEG –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

◆ A hollandiai Maasbree üveg-
házaiban korunk legmo-
dernebb technológiájával
termesztik a zöldségeket,
a képen a „Siberia” üveg-
ház salátaültetvényei látha-
tók. Egy hold (kb. 0,4 hektár)
üvegházi területen tíz-
szer nagyobb természoha-
mot érnek el a gazdák, mint
szabadföldi termesztésben,
mindezt úgy, hogy 97 száza-
lékkal kevesebb vegyszert
használnak. Luca Locatelli
olasz fotográfus néhány éve
**a zöldségtermesz-
tés jövőjéről** készít
futurisztikus képriportokat,
tavalyi munkáját a Sony World
Photography Awards 2020-as
pályázatán is díjazták. ◆

1014